

Udfordret dansk-kinesisk videnssamarbejde

I det seneste mange år er det videnskabelige samarbejde med Kina og resten af verden boomet. Nu er det udfordret af den stigende konflikt mellem Vesten og Kina – men det vil være en stor skam, hvis det helt afbrydes, mener professor Jørgen Delman, der selv har mærket konsekvenserne af de nye spændinger.

af Jørgen Delman

De kinesiske forskere i gruppen var tydeligt frustrerede og forstemte. De er i Danmark for at lave et stykke videnskabeligt arbejde, men de følte sig hjælpeløse over for medier, der beklikker deres videnskabelige integritet.

Stormagtsrivaliseringen mellem Kina og USA og stigende internationale og bilaterale spændinger i relation til Kina har ført til større opmærksomhed og mistro mod kinesiske vidensaktører i Danmark og andre vestlige lande. De er kommet under luppen, fordi læk af viden, rettigheder og teknologier kan true os økonomisk og sikkerhedsmæssigt.

Vi ved derudover, at kinesiske forskere kan være under pres fra officielt kinesisk hold til også at tænke Kinas interesser ind i deres arbejde i udlandet.

Vi ved ikke, hvor mange der er blevet rekrutteret eller loyalitetsbundet af kinesiske statsinstitutioner i forbindelse med deres arbejde i Danmark, men fra danske medier har vi dog hørt om nogle få sager, hvor kinesiske forskere i Danmark har arbejdet for kinesiske interessen-

ter med fordækt militært eller kommercielt sigte. Vi ved også fra medierne, at der er universitetsansatte forskere i Danmark, som har arbejdet på kinesiske universiteter med kinesisk statsfinansiering uden at informere deres danske arbejdsgiver. Vi ved dog ikke, om nogen af dem har lækket kritisk viden eller teknologi.

En farlig gråzone

I bedste fald er vi i en gråzone, i værste fald i et område, hvor der kan falde sigtelser for almindelig kriminel adfærd eller statsfjendtlig virksomhed. Det samme sker i øvrigt i stigende grad i Kina. Derfor er danske forskere, som arbejder i Kina, også under et større politisk pres end tidligere.

Jeg har selv publiceret en del på kinesisk i årenes løb, også kritisk videnskabelig forskning, men i modsætning til tidligere har jeg i de seneste år oplevet at få censureret i publikationer, og senest er jeg blevet fjernet som ledende underviser fra et internationalt kursus på et kinesisk universitet på grund af politisk kontro-

versielt indhold i min undervisning. Danmarks hemmelige tjenester er også opmærksomme på udfordringerne i vidensamarbejde. I sin sikkerhedsvurdering *Udsyn* fra 2021, siger Forsvarets Efterretningstjenestes, at [der er] ”voksende bekymringer i en række vestlige lande for kinesisk spionage og utilsigtet videns- og teknologioverførsel i forbindelse med eksempelvis kinesiske investeringer og forskningssamarbejde med Kina.” Endvidere noteres det, at Kina anvender en række samtidige offensive virkemidler såsom cyberspionage, sanktioner og ulovlig teknologioverførsel til at forfølge egne interesser i udlandet.

I januar 2022 fulgte PET trop med rapporten *Vurdering af spionagetruslen mod Danmark*. PET vurderer, at ”der er en specifik og vedvarende trussel fra fremmede staters efterretningsvirksomhed i Danmark”. PET peger på, at truslen primært kommer fra Rusland, Kina og Iran. Den er bredspektret og kompleks, idet den fremmede efterretningsvirksomhed benytter sig af ”spionage, påvirkning, chikane, forsøg på ulovligt at anskaffe produkter, teknologi og viden....”

Fremmede efterretningstjenester forsøger også løbende at opbygge kontakter til studerende, forskere og virksomheder i Danmark, som kan medvirke til at overføre sensitiv viden ud af landet, skriver PET. Det gælder særligt energiteknologi, bioteknologi, kvanteteknologi, robotteknologi, forsvarsindustrielle produkter og produkter omfattet af eksportkontrol. Ifølge PET anlægger Kina en særlig ”whole of society-tilgang, som indebærer, at alle niveauer i det kinesiske samfund i princippet kan blive mobiliseret for at nå de strategiske mål, som den kinesiske ledelse løbende melder ud.”

Konkurrence om at være først

Både kinesiske forskere og danske forskere med interesse i Kina er fanget i et krydsfelt, hvor verdens førende vidensøkonomier er i strategisk konkurrence om at blive først om at udvikle fremtidens teknologier. Kina er en central spiller her, og Kinas leder, Xi Jinping, har meldt ud, at

Kina skal være en globalt førende innovationsnation. Kina har i mange år søgt vidensamarbejde og teknologier i udlandet for at styrke landets teknologiske udvikling og kompetencer for at kunne opnå teknologisk uafhængighed, især på kerneteknologier.

Interessen har nærmest været ubehersket. Dørene til Kinas forskningsinstitutioner har stået åbne for kvalificerede udenlandske forskere, og både kinesiske forskere og studerende er i millionvis taget til udlandet for at studere, for at få forskeruddannelse, for at deltage i forskningssamarbejder eller for at finde permanent beskæftigelse.

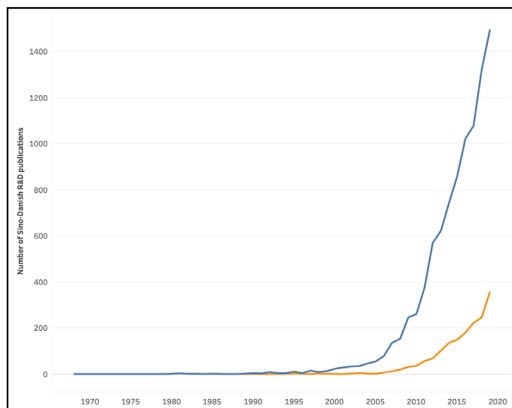
Nogle er sendt af den kinesiske stat, andre er taget afsted på eget initiativ med kinesisk statsfinansiering, mens endnu andre er taget af sted på egen hånd med egen finansiering.

Læg dertil en sand flodbølge af officielle delegationer på studieture. Kinas Kommunistiske Parti anser grundlæggende alle disse aktører som potentielle nøgleressourcer i Kinas nationale innovationsløft.

Samarbejde med Kina boomer

Inden for forsknings- og uddannelsesområdet har samarbejdet mellem danske og kinesiske aktører kun kendt én vej i de seneste tre årtier, nemlig fremad. Samarbejdet kulminerede med etableringen af prestigeprojektet Sino-Danish Center for Research and Education (SDC) i 2010. Centret er stiftet af de otte danske universiteter og University of Chinese Academy of Sciences (UCAS) i Beijing. SDC engagerer flere hundrede danske og kinesiske forskere og uddanner cirka 150 studerende om året på en række master-programmer inden for både de ’våde’ og de ’tørre’ discipliner. Sideløbende er der gang i 30-50 ph.d. projekter om året.

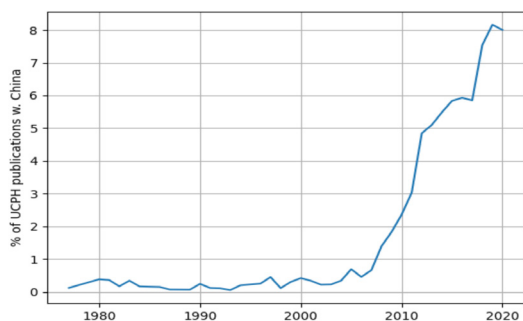
Udviklingen i det dansk-kinesiske forsknings-samarbejde kan illustreres gennem antallet af peer-reviewed publikationer mellem danske og kinesiske forskere. De er vokset eksponentielt siden 2005 (Figur 1).

Figur 1 Antal peer-reviewed sumpublikationer mellem danske og kinesiske forskere. Note: Samlet antal publikationer. Antal energi-relaterede publikationer (1.850) Kilde: Holst Jørgensen, Birte, Stine Haakonsson, Hong Zhao and Guangchao Chen (red.) (2020). "Cooperating for Energy Transition". SDC International Report 2020.

Figur 1 kommer fra en undersøgelse, der primært fokuserede på samarbejde inden for energiforskning under SDC, men udviklingen af det samlede antal publikationer og de energirelaterede publikationer er tydeligvis helt parallel.

Tal fra en intern undersøgelse af sumpublikationer mellem forskere (uanset nationalitet) fra Københavns Universitet (KU) og forskere ved kinesiske universiteter viser en tilsvarende tendens (Fig. 2).

Figur 2 – KU forskere og kinesiske forskeres sumpublikations andel af samtlige KU publikationer, ca. 1980-2020. Kilde: ThinkChina.dk (2021)

Fra cirka 2008, hvor andelen af dansk-kinesiske sumpublikationer fra KU udgjorde én procent af alle KU-publikationer, stiger andelen eksponentielt, og lå i 2020 på otte procent.

Vi kan konstatere, at der på 15 år er sket en normalisering af dansk-kinesisk forskningssamarbejde inden for de hårde videnskaber, mens de 'tørre' områder er stort set usynlige. Bag publikationerne ligger samarbejde drevet af forskere, som anser det for både nødvendigt og nyttigt.

Vi ved fra andet hold, at udenlandske forskere er interesseret i at samarbejde med kinesiske forskere, fordi de matcher kvalifikationsmæssigt, og når samarbejdet foregår i Kina er der adgang til en velpolstret forskningsinfrastruktur og rundhåndet finansiering, der er muligheder for forsøg og dataindsamling i stor skala, og fuld myndighedsopbakning, hvis forskningen ikke er politisk kontroversiel.

Vidensamarbejde indenfor erhvervslivet

Internationale virksomheder er flokkedes til Kina i de sidste tre årtier lokket af billige ressourcer og et kæmpe marked, som ingen virksomheder har kunnet lukke øjnene for. Appetitten på at være først og størst i Kina for fortsat at kunne være konkurrencedygtig i og uden for Kina har været umættelig.

Siden 1990'erne har Kinas myndigheder brugt både gulerod og pisk for at få de store internationale virksomheder til at bedrive forskning og udvikling lokalt og dermed lette adgangen til lokal teknologilæring, teknologi-overførsel og indsigt i innovationsdrevne forretningsudvikling i store internationale selskaber.

NOVO har tolv 'Research and Discovery Units' spredt ud over verden som en del af firmaets økosystem for forskning og innovation. Et af dem ligger i Beijing, hvor NOVO var det første globale farmaceutiske selskab, som etablerede et forskningscenter i Kina, både for at tappe den kinesiske talentmasse, men også for at bygge en forskningsbro til lokale forsknings- og innovationsmiljøer og det kinesiske marked.

I januar 2021 meddelte Danfoss, at firmaet ville etablere et globalt 'Refrigeration R&D and Testing Center' i Tianjin i Kina.

Eksemplerne på internationale virksomheders udflytning af forsknings- og udviklingsaktiviteter til Kina er legio. De er naturligvis forsigtige med at dele kritisk viden og de forsøger at beskytte deres rettigheder legalt under lokal lovgivning. Men de er tydeligvis også underlagt både markedets og myndighedernes tvang.

Nu vil Kina stå på egne ben, og landskabet for international innovation i Kina er ved at ændre sig, samtidig med at kinesiske virksomheder for alvor lokaliserer uden for Kina.

I lyset af den gryende mistro til den kinesiske stats intentioner og til de kinesiske virksomheders uafhængighed af den kinesiske stat, bliver kinesiske virksomheder nu udsat for stadig flere restriktioner, primært i vestlige lande. I Europa rejses der beskyttende mure gennem

investeringsbegrænsninger, akkurat som det har været tilfældet for udenlandske virksomheder i Kina i årtier.

I 2021 indførte Danmark regler for screening af udenlandske investeringer og økonomiske aktiviteter inden for særlige kritiske sektorer, dvs. forsvarssektoren, produkter med dobbelt anvendelse (dvs. civil og militær brug), IT sikkerhedssektoren og behandling af klassificerede oplysninger, anden kritisk teknologi samt kritisk infrastruktur. Anden kritisk teknologi omfatter i store træk de samme teknologier, som er nævnt i PETs rapport, dog penslet mere ud. De er alle topprioriterede i Kinas 5-årsplan, som understøtter Kinas ambition om at opnå globalt teknologisk lederskab. Selvom der ikke er tale om en 'lex Kina', så har Kina-udfordringen utvivlsomt accelereret udarbejdelsen af investeringsbegrænsningerne i EU og Danmark.

Videnssamarbejde ved en skillevej

Videnssamarbejdet med Kina ændrer sig nu. Kina er blevet mere aggressivt i forhold til at indhente viden i udlandet, mens Kommunistpartiet er blevet mere restriktivt end nogensinde tidligere under Kinas reformproces over for internationalt videnssamarbejde og akademisk frihed, både hjemme og ude. I vores del af verden er der stigende skepsis over for Kinas intentioner. De, der skulle bygge broer for at skabe viden, er kommet i skudlinjen, og vi ser mere af regelsæt og restriktioner rejse sig i begge lejre for at beskytte egne interesser.

Men afkobling synes hverken muligt eller ønskværdigt. Kina er så økonomisk, politisk og sikkerhedsmæssigt vigtigt for os, og verdens produktions- og innovationskæder er så integrerede, at vi fortsat må engagere os i aktivt videnssamarbejde. Med den rette tilgang kan blandingen af konkurrence og samarbejde resultere i et kapløb mod toppen snarere end mod bunden af fremtidens globale teknologilandskab. Men det er givet, at reglerne på jorden må ændres.

Som videnssamfund må vore vidensaktører være sikre på, hvor de har deres partnere, parterne på alle niveauer må stille tydelige krav til hinanden og lave gennemskuelige og lovmedholdelige aftaler, og de må forpligtes til at redegøre for deres aktiviteter i de rette sammenhænge. Endelig må vi fortsat værne om den akademiske frihed. * Tak til Casper Wichmann og Stig Thøgersen for feedback på artikeludkast.

Jørgen Delman er professor emeritus, Kinastudier, Københavns Universitet. Sidste sommer holdt jeg et oplæg for en blandet flok af danske og kinesiske forskere på et dansk universitet om udfordringerne i forholdet mellem Danmark og Kina. Jeg fokuserede på betydningen for forskningen af den stadig mere kritiske holdning til Kina i Danmark. Jeg talte også om et videnssamarbejde under forandring, ikke bare fordi vi i Danmark er blevet mere kritiske og årvågne over for Kina, men også fordi Kinas myndigheder lægger flere og flere begrænsninger på den akademiske frihed, både indadtil og i internationalt samarbejde.

Foto: Drew Hays / Unsplash

